

РЕЦЕНЗІЇ

С. Я. Лихова,
доктор юридичних наук, професор

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ТРАНСКОРДОННІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

У рецензованій монографії С.О. Філіпова¹ викладена система наукових положень, спрямованих на розв'язання важливої кримінальної наукової проблеми – підвищення ефективності протидії транскордонній злочинності.

Євроінтеграційні прагнення України та обумовлені ними інституційні зміни значно поштовхнули транскордонну взаємодію на всіх рівнях. Економічний кластероїз, соціально-культурний обмін, демографічні зміни, міграційна динаміка – все це є ознаками такого поштовху. Водночас, наявність аверсної сторони будь-якого явища передбачає і наявність реверсної сторони. Виходячи з цього, логічним є припущення про відповідно динамічний розвиток і «тіньових» транскордонних відносин. Дійсно, є всі маркери того, що транскордонна злочинність уздовж периметру державного кордону активно модифікується, приймає на «озброєння» нові технологічні, організаційні рішення, розвиває сфери діяльності та впливає на соціодинаміку держави.

Такий підхід дозволив С.О. Філіпову на основі вивчення і узагальнення вітчизняного та світового досвіду сформулювати сучасні уявлення про природу та тенденції транскордонної злочинності.

Організовані форми діяльності злочинності «вищого рівня» - транснаціональної - у вигляді картелів та синдикатів - є найбільш небезпечними та протидії їм присвячені численні наукові дослідження. Водночас, кримінологічна статистика, інформаційний взаємообмін даними правоохоронних органів у суміжних державах, дані аналізу транскордонних ризиків європейських агентств FRONTEX та EUROPOL свідчать про відносно незначну частку злочинів, що вчиняються в організованих формах. Водночас, кількісно переважаючий масив криміногенної активності у прикордонних просторах, який зосереджує вектор діяльності через державні кордони, залишається поза межами уваги правоохоронних органів тільки тому, що суміжні держави мають різні підходи до кваліфікації однакових діянь, різне законодавство, що визначає юрисдикцію, або просто тому, що не на належному рівні перебуває рівень інтеперабельності правоохоронних органів по обидва боки кордону. І це є важливою інтердисциплінарною багатогранною науковою проблемою сучасності.

Рецензована монографія є вдалою спробою підійти до розв'язання цієї проблеми комплексно з позицій кримінології – науки, що має найбільш пристосований для цього методологічний апарат.

У науковій праці С.О. Філіповим поставлені й, як видається, вирішені завдання, пов'язані з формуванням цілісного доктринального підходу до концептуалізації протидії транскордонній злочинності на основі систематизації доктринальних уявлень та поєднання їх з даними про сучасний стан та тенденції розвитку даного виду злочинності. Це дало автору підстави та обумовило можливість обґрунтувати прикладні шляхи реалізації державної політики у сфері протидії транскордонній злочинності та визначити практичні рекомендації щодо забезпечення її ефективності.

Визначено парадигмальні орієнтири, з'ясовано сучасний стан досліджень транскордонності. Акцентовано увагу на розвиток закордонних кримінологічних досліджень у прикордонній сфері, обґрунтовано наукові підходи до визначення та класифікації транскордонних злочинів. Розкрито співвідношення між протидією злочинності та забезпеченням прикордонної безпеки.

Грунтовно досліджено феноменологію транскордонної злочинності, зокрема охарактеризовано її кількісно-якісні показники, зроблено висновки про ступінь її латентності. Запропоновано визначення

¹ Філіпов С. О. Протидія транскордонній злочинності: глобальний контекст і реалії України: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 452 с.

поліморфізму злочинності. Автором виявлено перелік складників явища «ціна транскордонної злочинності». Значна частина наукової праці присвячена ґрунтовному аналізу та висвітленню проблеми детермінуючого комплексу дослідженого явища. Зокрема, досліджено економічне підґрунтя, особливу увагу приділено політичним чинникам та їх впливу на злочинність, визначено роль віктимологічних чинників та встановлено ознаки системного зв'язку між транскордонною злочинністю та корупцією.

Значна частина праці присвячена дослідженню тенденцій транскордонної злочинності у глобалістичному вимірі. Зокрема, розглянуто злочинність, пов'язану з незаконним транскордонним переправленням мігрантів у Європі, протидії транскордонному наркобізнесу в США, зв'язку транскордонної злочинності з некриміналізованими формами транскордонних правопорушень на східних рубежах Європейського Союзу.

Концептуалізовано ідею протидії транскордонній злочинності як на білатеральному рівні, з урахуванням чого обґрунтовано авторську позицію щодо інституційної системи такої протидії, зроблена її структурно-функціональна модель.

На наш погляд, така авторська позиція має право на підтримку, оскільки кластеризація за регіональною ознакою та застосування білатеральних превентивних механізмів дозволяє швидко реагувати на зміни криміногенної обстановки на різних ділянках кордону, планувати заходи запобігання злочинності виходячи з місцевих реалій та особливостей, досягати синергетичного ефекту за рахунок суми потенціалів суб'єктів запобігання суміжних держав.

Із урахуванням специфіки предмета дослідження автором обґрунтовано систему наукових положень щодо державної політики у сфері протидії транскордонній злочинності. Зокрема, запропоновано зміни до Закону України «Про транскордонне співробітництво». Ці зміни дійсно обумовлені логікою необхідності унормування та упорядкування тих відносин, що реально існують, але їх регламентація здійснюється на вузьковідомчому рівні, хоча питання протидії транскордонній злочинності є не тільки загальнодержавною справою, але одночасно і справою ефективного міжнародного партнерства.

Не позбавлена монографія і окремих змістовних аспектів, що мають прямий стосунок до професійної діяльності рецензента. Приміром, видається цікавою та частина роботи, що присвячена криміногенності застосування повітряного простору в прикордонні та відповідний прогноз тенденцій, зроблений автором. Зокрема не можна не погодитися з висновками про стрімкий розвиток технологізації злочинності та подальше поширення застосування злочинністю літальних апаратів. У зв'язку з цим є слушними та своєчасними відповідні практичні рекомендації автора, адресовані суб'єктам запобігання злочинам такого виду.

Практичною орієнтованістю вирізняються також інші підрозділи роботи. Зокрема, один із них спрямований на покращення процесу інформаційного забезпечення протидії транскордонній злочинності, що передбачає прискіпливу дослідницьку увагу до питань інформаційно-аналітичної діяльності, аналізу та профілювання ризиків. Не можна обійти увагою той факт, що в сучасних умовах, коли основою запобігання злочинності є застосування інформаційних баз для аналізу даних, в інтересах протидії транскордонної злочинності це є ще актуальнішим, оскільки передбачає інформаційний обмін із суміжною стороною.

Окремим актуальним питанням зацікавленості автора монографії є практичне забезпечення інтегрованості між різними суб'єктами протидії злочинності, включно із зарубіжними паралельно працюючими відомствами. Ця проблема рельєфно показана на прикладі окремого актуального напрямку – передбаченої законодавством можливості проведення спільних міжнародних розслідувань транскордонних злочинів. Цей інструментальний механізм демонструє позитивні результати в Європі. Натомість, в Україні, незважаючи на запозичення кращого нормотворчого досвіду, за п'ять років немає практики проведення таких розслідувань. Автор пропонує шляхи того, як зробити життєздатним даний інструмент протидії злочинності.

РЕЦЕНЗІЇ

Заслуговує на увагу запропонований підхід до деструкції криміногенного потенціалу місцевого населення у прикордонні та удосконалення участі громадськості у запобіганні транскордонній злочинності. Поза сумнівом, можна прогнозувати значний запобіжний ефект від такої роботи.

Висновки монографії ґрунтуються на чинному законодавстві, практиці його застосування, прогресивних доктринальних уявленнях про стратегії запобігання та методи контролю за злочинністю.

Таким чином, монографія С.О. Філіпова «Протидія транскордонній злочинності: глобальний контекст і реалії України» є комплексною, фундаментальною науковою працею, виконаною на актуальну тему, та має наукову та практичну цінність. Вона розрахована на представників науково-педагогічного складу, правоохоронних органів, докторантів, ад'юнктів, аспірантів, а також всіх, хто цікавиться проблемами кримінології.